

CAROL J. ADAMS

ΣΩΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ:

Σκέψεις πάνω στον φεμινισμό και τη χορτοφαγία

Μετάφραση: Βαγγέλης Τσίρμπας

Περιεχόμενα

Πρόλογος	9
Ο βιασμός των ζώων, η σφαγή των γυναικών	17
Το απόν σημαινόμενο	19
Γυναίκες και ζώα: Αλληλεπικαλυπτόμενα, αλλά απόντα σημαινόμενα	22
Ρατσισμός και απόν σημαινόμενο	26
Σεξουαλική βία και κρεατοφαγία	28
Ο κύκλος της αντικειμενοποίησης, του τεμαχισμού και της κατανάλωσης	31
Καταναλώνοντας κρέας, μεταφορικά	34
Η αποσιώπηση του τεμαχισμού	36
Απόσπασμα 1: Εργαλειική βία	37
Απόσπασμα 2: Το σφαγείο	40
Απόσπασμα 3: Η γραμμή αποσυναρμολόγησης ως υπόδειγμα	42
Απόσπασμα 4: Ο βιασμός των ζώων	45
Απόσπασμα 5: Τζακ ο Αντεροβγάλτης	51
Απόσπασμα 6: Η σφαγή των γυναικών	54
Επίλογος	64
Προς τη διασάλευση της πατριαρχικής κατανάλωσης ..	65
Βιβλιογραφία	75

Πρόλογος

Υπάρχουν στιγμές στη θεωρία όπου η σκέψη πηγαίνει προς διαφορετικές κατευθύνσεις· αναρωτιέσαι εάν συμφωνείς, εάν διαφωνείς, εντυπωσιάζεσαι από το εκάστοτε σχήμα λόγου της συγγράφισσας, θαυμάζεις τον χρόνο και το θάρρος που χρειάστηκε για να αναπτυχθεί μια νέα προσέγγιση. Αυτό ακριβώς μου συνέβη διαβάζοντας το κείμενο της Carol J. Adams.

Η φεμινίστρια Carol J. Adams συνδέει τα πεδία του πολιτικού, του ηθικού, του σώματος και του βιώματος, αποκαλύπτοντας ένα ριζωματικό δίκτυο που διατρέχει το σώμα της πραγματικότητας. Αναλύει δύο διαφορετικές μορφές βίας και χαρτογραφεί συγχρόνως τις μηχανές επιθυμίας και εξουσίας που τις παράγουν, τις ροές που τις ταυτίζουν, τα εδάφη όπου συμπλέκονται και αλληλοενισχύονται.

Τα σώματα των ανθρώπων, τα σώματα όλων των έμβιων όντων μεταφέρουν μορφές ελευθερίας ή μορφές καταπίεσης που έχουν υποστεί, αναπαράγοντας σχέσεις καλοσύνης και ειλικρίνειας ή σχέσεις κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Όπως η ευγένεια μπορεί να πηγάζει από την κατανόηση του πόνου του άλλου και μπορεί να δημιουργεί φιλόξενα μέρη, έτσι και η βία των «από πάνω» μπορεί να μετατρέψει τις ζωές σε αντικείμενα μιας χρήσεως, τα υποκείμενα σε εμπορεύματα, τον πόνο ενός πλάσματος σε κέρδος και φανταχτερά πιάτα ημέρας.

Η Adams δεν εξισώνει το γυναικείο σώμα με το σώμα ενός ζώου για να το υποβιβάσει ή να το μειώσει σε μια κατώτερη ύπαρξη του ζωικού βασιλείου. Η αξία μιας ύπαρξης

δεν μετριέται μόνο από την ικανότητα κατασκευής ή σκέψης, αλλά και από την ικανότητα να βιώνει, να αισθάνεται, να είναι παρούσα. Η παρομοίωση του ανθρώπου με το ζώο δεν είναι θέμα υποτίμησης· μπορεί να είναι υπενθύμιση της κοινής μας ευαλωτότητας, της ανάγκης για φροντίδα, ξεκούραση και απόλαυση.

Η συγγράφισσα εισάγει την έννοια του «απόντος σημειόμενου», ένα θεωρητικό πλαίσιο για το πώς η κοινωνία καταφέρνει να αποκόψει τη βία από τις συνέπειές της, να σβήσει το σώμα από την ιστορία του. Το ζώο γίνεται κρέας, κάποιος το σκοτώνει, αυτό είναι δεδομένο. Εμείς βλέπουμε μόνο τα κομμάτια του μέσα στο ψυγείο, τίποτα παραπάνω. Χάνεται η δυνατότητα να αναγνωρίσουμε ότι υπήρξε κάποτε ζωή. Το ζώο εξαφανίζεται. Γίνεται αόρατο, ένα μη-υποκείμενο. Χρειάζεται γλώσσα, τελετουργίες, θεσμούς, ολόκληρες πολιτισμικές μηχανές για να διατηρηθεί το θύμα αόρατο. Η Adams υποστηρίζει πως η ίδια ακριβώς μηχανή λειτουργεί και για τις γυναίκες στην πατριαρχική κουλτούρα. Η γυναίκα μετατρέπεται σε εικόνα, κομμάτι, αντικείμενο. Εξαφανίζεται ως πρόσωπο, ως ιστορία, ως βούληση. Δεν πρόκειται για τυχαία σύμπτωση δύο παράλληλων διαδικασιών. Είναι η ίδια λογική καταπίεσης που διατρέχει διαφορετικά σώματα και πεδία.

Η αυθυπαρξία είναι ψευδαίσθηση. Τίποτα δεν στέκεται μόνο του, τα πάντα αλληλοεπηρεάζονται, κάθε μας πράξη αφήνει ένα αποτύπωμα. Πρόκειται για μια βουδιστική αλήθεια, για μία διαπίστωση της σύγχρονης φυσικής, για το υπόβαθρο πάνω στο οποίο στήνεται το επιχείρημα στο παρόν κείμενο. Για την Adams, η κατανάλωση κρέατος

δεν είναι απλώς μια διατροφική επιλογή. Η αρρενωπότητα, όπως χτίζεται κοινωνικά, συνδέεται άρρηκτα με την κατανάλωση κρέατος. Ένας «σκληρός άντρας» που τρώει ένα βαρύ γουρουνόπουλο, μια γεμάτη πιατέλα κρεατικά, ένα πικάντικο κεμπάπ γιατί είναι Άντρας! «Μια γυναίκα» που τρώει μια σαλάτα με αβοκάντο, ντοματίνια Κρήτης και φύλλα ρόκας! Η Adams το ξεκαθαρίζει: η μία βία γίνεται ανεκτή επειδή έχουμε συνηθίσει την άλλη. Όταν η κοινωνία συνηθίζει τον εγκλωβισμό των ζώων και τη σφαγή τους σε περιβάλλοντα γεμάτα άγχος και φόβο, γίνεται πιο εύκολο να αποδεχτεί και τη βία προς τις γυναίκες. Η αντικειμενοποίηση των γυναικών νομιμοποιεί την αντικειμενοποίηση όλων των «άλλων» σωμάτων.

Ένα από τα πιο δυνατά σημεία της Adams είναι η ανάλυση της ψυχολογικής αποστασιοποίησης που απαιτείται σε αυτήν τη διαδικασία. Πώς γίνεται να τρώμε κρέας χωρίς να σκεφτόμαστε τη σφαγή που έχει προηγηθεί; Πώς γίνεται η σεξουαλική βία να βρίσκεται παντού και ταυτόχρονα να είναι αόρατη; Ο πολιτισμός μας προσφέρει πολλούς μηχανισμούς για να διατηρούμε αυτήν τη απόσταση: ευφημισμούς, εικόνες, αφηγήσεις που μεσολαβούν ανάμεσα στην πράξη και στη συνείδησή της πράξης. Στο σφαγείο, το σώμα του ζώου κυριολεκτικά τεμαχίζεται, κάθε κομμάτι αποσυνδεδεμένο από το όλο. Αυτή η λογική του τεμαχισμού είναι η λογική του καπιταλισμού και της πατριαρχίας. Ο κατακερματισμός είναι απαραίτητος για να εξασθενήσει η ενσυναίσθηση και να δημιουργηθεί μία ψυχική απόσταση. Ένας κατακερματισμός που κάνει την κατανάλωση ευκολότερη, αθρώνει τον θύτη, εξαφανίζει

κάθε έννοια ενσυναίσθησης. Είναι πολύ πιο δύσκολο να φας ένα ζώο αν το βλέπεις ως ολότητα. Πολύ πιο δύσκολο να αντικειμενοποιήσεις μια γυναίκα αν την αναγνωρίζεις ως ελεύθερη θηλυκή οντότητα.

Είναι ο τρόπος που έχουμε μάθει να βλέπουμε και να ζούμε. Τα πάντα γύρω μας παρουσιάζονται σε θραύσματα, οι ζωές, τα σώματα, οι σχέσεις, οι ίδιες μας οι σκέψεις. Κανείς δεν αναρωτιέται για τη διαδρομή, για το πώς φτάνει κάτι ή κάποια ως εδώ· βιώνουμε τις εμπειρίες μας αποσπασματικά, χωρίς να σκεφτόμαστε το αίτιο, το αποτέλεσμα, τις συνθήκες που τις διαμόρφωσαν. Αυτό μας κάνει σκληρές, ανάλγητες, ανίκανες να συναισθανθούμε, να συμπονέσουμε, να δράσουμε, να μπούμε στη θέση του άλλου, να κατανοήσουμε πώς ζει, τι νιώθει, τι έχει περάσει. Όταν όλα γύρω μας είναι κομμάτια, νιώθουμε κι εμείς σαν θραύσματα γυαλιού, μόνες, μετέωρες μέσα στο σώμα της κοινωνίας. Αυτή η εμπειρία μάς ωθεί στην άμυνα ή στην επίθεση, να προστατεύσουμε το εγώ μας πάση θυσία. Έτσι γεννιέται μια κοινωνία αποξένωσης και ναρκισσισμού, όπου ο καθένας κοιτάζει μόνο τον εαυτό του, ανίκανος να δει τον άλλον ως ολόκληρο πρόσωπο, ως πλήρη ύπαρξη. Ευτυχώς, υπάρχουν πάντα εκείνες οι στιγμές όπου το κατεστημένο ραγίζει, το απόν επιστρέφει, και αναγκάζομαστε να δούμε αυτό που είχαμε αρνηθεί.

Αυτό που δεν είχα σκεφτεί μέχρι τη στιγμή που διάβαζα αυτό το κείμενο είναι η ιστορική διαδρομή της κρεατοφαγίας, «η ιστορία των νεκρών μοσχαριών». Αυτό που θεωρούμε φυσικό ή «έτσι είναι τα πράγματα», το ως έχουν, η εξουσία, η κυριαρχία, η καταπίεση είναι ιστορικές και

πολιτισμικές διαδικασίες. Στις κοινωνίες της αρχαιότητας το κρέας ήταν προνόμιο των κυρίαρχων τάξεων, των ανδρών, των πολεμιστών. Η πρόσβαση στο κρέας σήμαινε πρόσβαση στην εξουσία. Αυτή η λογική έχει αλλάξει μορφές, αλλά η ουσία παραμένει η ίδια. Πάντα κάποιοι καταναλώνουν και κάποιοι προσφέρονται για κατανάλωση. Είτε μιλάμε για ζώα, είτε για ανθρώπους, είτε για ολόκληρες κοινωνικές ομάδες. Μέσα σε αυτήν τη σκοτεινή συνέχεια γεννήθηκαν και οι ρωγμές. Υπήρξαν φεμινίστριες χορτοφάγες, όπως η Σούζαν Άντονι ή η Λουίζα Μέι Άλκοτ, που συνέδεσαν τον αγώνα για τα δικαιώματα των γυναικών με την άρνηση της βίας προς τα ζώα. Υπήρξαν κοινότητες όπως οι Κουάκεροι ή οι πρώιμοι ουτοπικοί σοσιαλιστές, που αμφισβήτησαν έμπρακτα τη λογική της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης, υιοθετώντας χορτοφαγικές ή βίγκαν πρακτικές ως μέρος μιας συνολικής ηθικής στάσης. Υπήρξαν στιγμές στην ιστορία όπου οι αγώνες ενάντια στη δουλεία, τον σεξισμό, τον ρατσισμό και την κακοποίηση των ζώων συναντήθηκαν και αλληλοτροφοδοτήθηκαν. Αυτές οι ρωγμές, όσο μικρές κι αν φαίνονται, είναι εξίσου σημαντικές με τη γενεαλογία της καταπίεσης, γιατί αποδεικνύουν ότι άλλοι κόσμοι, άλλες σχέσεις, άλλες ταυτότητες είναι δυνατές. Σε αυτήν τη διαδρομή, ας θυμηθούμε τη Λόρεν Ορνέλας, ιδρύτρια του Food Empowerment Project που συνδέει τον βίγκαν ακτιβισμό με τα ανθρώπινα δικαιώματα· την Πάτρικ Τζόουνς, ακτιβίστρια και συγγράφισσα με διαθεματική και φεμινιστική προσέγγιση· τις Αφ Κο και Σιλ Κο που αναδεικνύουν τη σύνδεση φεμινισμού και αντιρατσισμού, αλλά και συλλογικότητες όπως το Food